

29. Troba la diferència

Edat

a partir de 10 anys

Durada

de 50 a 60 minuts

Grup

de 20 a 40 participants

Materials

còpies de les làmines proposades, cinta adhesiva o xinxetes, tisores, cola, paper i llapis

Espai

interior

Matèries

ciències naturals i socials

Conceptes clau

paisatge, tipus de paisatge, intervenció humana en el medi, infraestructures, artificialització, ocupació, conservació i ordenació del territori

Altres conceptes

espai, anàlisi d'impacte, restauració d'ecosistemes, conservació de recursos biològics, ús sostenible de recursos

Procediments i valors

observació, anàlisi, descripció, identificació de semblances i diferències, classificació, interpretació de plànols, formulació d'hipòtesis, establiment de relacions causa-efecte, argumentació, valoració, verificació, expressió oral, treball en grup, esperit crític; reflexió, rigor

Objectius

L'activitat pretén ajudar a:

- diferenciar elements constitutius del paisatge
- comprovar que hi ha més d'una possibilitat d'intervenció en el territori
- evidenciar els avantatges d'una correcta ordenació territorial
- comprovar les conseqüències que comporten diferents models de gestió del territori.

Activitat

Es tracta de «trobar les diferències» entre dos paisatges que podrien ser idèntics i reflexionar sobre per què no ho són.

Informació

Els elements naturals: l'aire, l'aigua, el clima, les roques, el sòl, la vegetació i la fauna, integrats amb les seves complexes relacions en els ecosistemes que constitueixen un paisatge, **ens informen sobre els usos idonis de l'espai:** conreus, ramaderia, indústria, comerç, oci, turisme, etc. **La planificació del territori ha de considerar atentament les seves característiques i proposar usos adequats a les seves capacitats,** que respectin la seva funcionalitat i harmonia. Després, **la gestió ha de fer realitat,** dia a dia, **la visió projectada.**

Al llarg de la història l'espècie humana ha deixat sentir la seva influència en el paisatge de moltes maneres; així, avui no hi ha amb prou feines sobre la terra cap paisatge rigorosament intacte. De manera especial **hem generat dos tipus d'ecosistemes essencialment vinculats a la nostra activitat: els ecosistemes productius** (agrícoles i ramaders) **i els ecosistemes artificials** de tipus urbà o industrial. Totes aquestes intervencions han tingut un caràcter molt distint en les diferents èpoques.

En el nostre sistema de vida actual **els ecosistemes artificials s'estan estenent** com una taca d'oli en el territori i estiren els seus tentacles (autopistes, gasoducte, línies elèctriques, magatzems, abocadors, etc.) fins a racons recòndits. En aquest procés, **els paisatges rurals i naturals s'enduen la pitjor part en perdre progressivament la seva qualitat sota l'artifici.** I el que és més trist és que **aquesta desfiguració es podria evitar,** ja que **sol ser el resultat de la manca de planificació,** de la desídia de la gestió i dels mals hàbits en l'execució de les realitzacions. Per contra, avui es dona el cas que **moltes ciutats duen a terme una reconversió en el sentit d'ordenar i millorar els nuclis històrics i els barris perifèrics i de procurar una relació de més qualitat amb l'entorn proper.** La dicotomia que presenta el camp com a «bo» i la ciutat com a «dolenta» és simplista i enganyosa. La gran diferència rau entre fer les coses bé o fer-les malament, entre col·locar els sistemes artificials entenent el territori o sense entendre'l. Tal com exposa l'ecòleg Odum, és preferible ordenar un paisatge compartimentant el territori en ecosistemes diversos, ben interrelacionats entre ells, que no pas banalitzar la totalitat del paisatge amb un «ecosistema de compromís» destinat a satisfer usos múltiples. En el primer cas, es pot aconseguir alhora la distribució harmoniosa de les activitats humanes i la preservació dels espais naturals lliures encara de la seva influència directa. En el segon, la pressió humana es difon per tot el territori i les transformacions desfiguren la totalitat del paisatge.

Desenvolupament pas a pas

Preparació

Per a un grup de 20 participants

- 1.** Feu **quatre còpies de cada una de les dues làmines** grans que hi ha a la documentació necessària (paisatge A i paisatge B). Si és possible, acoloriu-les. A les còpies no hi ha d'haver el nom.
- 2.** Agafeu **2 jocs de còpies i dividiu cada làmina en sis parts iguals i retalleu-les:** manteniu els sis fragments de cada una junts en un pilonet; separeu els dos pilonets que pertanyen al paisatge «A» i els dos que pertanyen al «B».
- 3.** A la sala on realitzeu l'activitat **diferencieu quatre zones separades entre elles.** A cada zona poseu a punt taules i cadires, paper, llapis i cola d'enganxar per tal que els participants puguin distribuir-s'hi per fer l'activitat.

Desenvolupament de l'activitat

- 1.** Informeu als participants que al llarg de la sessió se'ls plantejarà la possibilitat d'**analitzar amb «ull tècnic» un parell de làmines en les quals hi ha dibuixats uns paisatges.** Hauran d'estudiar-les primer per separat a fi de comparar-les posteriorment, buscar semblances i diferències entre les dues làmines i decidir amb quin paisatge es quedarien.
- 2.** Dividiu el grup de participants en quatre formant **quatre «equips tècnics»** que distribuïeu per les sales dels espais ja preparats. Adverteu-los que no tots els equips treballaran amb les mateixes làmines i que és important que **no les ensenyin** fins que no els ho digueu.

3. Seguidament repartiu a cada equip els sis fragments d'una làmina procurant que **dos equips treballin amb la làmina A i els altres dos amb la làmina B**. Comenteu-los que per raons de transport **les làmines han arribat fragmentades**; per tant, les peces del paisatge estan desordenades i, com si es tractés d'un trencaclosques, la seva primera tasca consistirà a **ordenar-les** correctament encolant-les en un full de paper: d'aquesta manera hauran recompost la làmina amb el «paisatge ordenat». Hauran d'observar-lo amb atenció i **redactar posteriorment un «informe descriptiu» del paisatge de la seva làmina**. Podeu suggerir-los **alguns indicadors per pautar la descripció**:

- és el dibuix d'un paisatge de ciutat, camp, bosc, poble, conreus, etc.
- es distingeix un relleu molt muntanyós, una plana amb turonets, un altiplà, etc.
- presència d'aigua: el travessa un riu, una riera, hi ha una llacuna, una presa, un embassament, o es veu el mar, etc.
- és un paisatge natural amb poca o nul·la intervenció humana (només hi ha muntanyes, boscos, etc.)
- hi ha elements transformats per l'home (carreteres, cases, etc.)
- hi ha algunes construccions (edificis industrials, cases aïllades, un poble, etc.)
- no hi ha gaires arbres, n'hi ha molts, n'hi ha alguns... formen un bosc, estan aïllats, són una plantació, etc.
- es veu poca o molta activitat, per exemple...

A més de la descripció, tots els grups hauran d'**incloure en el seu «informe» la resposta a la pregunta següent**:

- quines sensacions visuals, olfactives, tàctils i sonores els suggereix el paisatge de la seva làmina? Els equips disposaran d'uns deu minuts per fer aquestes tasques.

4. Quan hagi passat aquest temps, demanareu a un portaveu de cada grup que **llegeixi en veu alta la descripció que han fet del seu paisatge**. És important que cap equip no deixi veure la seva làmina a un altre per mantenir un cert nivell de curiositat. A mesura que siguin llegides, el director anirà numerant-les i col·locant els fulls amb les descripcions en una de les parets de la sala. Un cop penjades les quatre descripcions, feu un breu sondeig d'opinió llançant la pregunta següent als participants: en funció de les descripcions, **creuen que totes les làmines analitzades fins ara són iguals**, són diferents, s'assemblen? Analitzeu entre tots, de manera breu, els punts comuns i els punts discrepants de les descripcions. Quina hipòtesi sembla més clara: totes són iguals, totes són diferents o només algunes coincideixen?

5. Anuncieu-los que abans de revelar el petit misteri cada equip haurà d'**analitzar la segona làmina del parell que li correspondria i comparar-la amb la primera**. El director del joc tindrà preparades les dues còpies de la làmina A i les dues de la làmina B que quedaven sense retallar, i les repartirà, senceres, entre els grups de manera inversa al primer repartiment, de manera que cada grup tindrà el joc de les dues làmines.

6. Un cop tinguin la làmina, l'observaran atentament per veure quin tipus de paisatge mostra. A continuació **compararan els paisatges**. Per efectuar la comparació entre les làmines proposeu-los « **jugar a les diferències**», però demaneu-los que en comptes de marcar-les sobre la làmina les escriguin en un paper. Hauran de **trobar tres grups de «coses» diferents**:

- **5 coses que s'observen en la primera làmina, però no en la segona**
- **5 coses que s'observen en la segona, però no en la primera**
- **5 coses que hi siguin a totes dues, però amb un aspecte totalment diferent**. Anotaran en un paper les diferències que localitzin i en el mateix paper contestaran les preguntes següents:
  - quines sensacions visuals, olfactives, tàctils i sonores els suggereix l'observació del paisatge de la segona làmina?
  - quina de les dues làmines els agrada més? Per què?
  - quina creuen que és la principal diferència entre una i altra làmina?

7. Disposaran de 10-15 minuts per completar tota la informació. A continuació, iniciareu una **posada en comú de tots els participants**. Per començar, demanareu als representants de cada grup que **enganxin la primera làmina que havien recompost sota de la seva descripció**, de manera que quedi revelat el misteri (si és que encara n'hi havia) sobre la quantitat de làmines diferents amb què es jugava. Les descripcions també es podrien agrupar per semblança, de dues en dues. Són totes molt semblants? Per què? o Són totes molt diferents? Per què?

Demaneu als portaveus de cada grup que **llegeixin els resultats del «joc de les diferències»** de cada grup. El director del joc pot anar anotant-los a la pissarra de manera sistemàtica:

- coses que només s'observen a la làmina A
- coses que només s'observen a la làmina B
- coses que s'observen a les dues làmines, però notablement modificades.

La freqüència d'aparició dels diferents elements donarà una idea de quins són els que més destaquen o els que es distingeixen amb més facilitat, o si hi ha alguns aspectes que passen desapercebuts.

Un cop acabada la ronda d'informació **comenteu entre tots**:

- en general, quin dibuix ha agradat més? Per què? Creuen que les diferències que han trobat són únicament estètiques? Per què?
- si tinguessin l'oportunitat de formar part d'algun dels dos paisatges, en quin es posarien? Fent què?
- si fossin pagesos, els sembla que podrien viure en qualsevol dels dos paisatges? En quin ho farien?
- si fossin ramaders, els sembla que podrien viure en qualsevol dels dos paisatges? En quin ho farien?
- si fossin industrials, els sembla que podrien viure en qualsevol dels dos paisatges? En quin ho farien?
- si fossin peixos de riu, els sembla que podrien viure en qualsevol dels dos paisatges? En quin ho farien?
- si fossin arbres, els sembla que podrien viure en qualsevol dels dos paisatges? En quin ho farien?
- Quines eren les diferències més notables entre els dos dibuixos? Coincideix la percepció dels diferents grups? Identifiquen aquests paisatges amb una situació de desenvolupament o bé de deteriorament? Quin paper hi té la percepció que té cada un de nosaltres d'un paisatge, què ens fa veure de manera destacada uns elements o uns altres i per tant pot condicionar-nos a l'hora de descriure'l?
- Les diferències detectades, són quantitatives o qualitatives?
- Creuen que és fàcil transformar un d'aquests paisatges en l'altre? I l'altre en l'un?
- Si imagineu que A hi era «abans» i B «després», què ha passat entre una i altra situació? I si imaginem que B era «abans» i A «després»? Comenteu els processos de deteriorament i de recuperació visibles. Tots els canvis que es produeixen són reversibles? Quins ho són i quins no?
- A qui els sembla que correspon cuidar el paisatge? Si volguéssim restaurar un paisatge com el de la imatge, què caldria fer i qui ho hauria de fer?

Avaluació

Per estructurar exercicis d'avaluació suggerim que els participants:

- enumerin cinc elements artificials freqüents en el paisatge del seu entorn habitual que considerin bells i ben integrats
- dibuixin una seqüència temporal amb quatre o cinc vinyetes que mostrin una possible restauració d'un paisatge deteriorat
- a partir d'una fotografia, identifiquin elements que mostrin clarament la pèrdua de valors ecològics i paisatgístics del lloc.

Suggeriments

- Pot resultar oportú disposar d'una còpia acolorida i ampliada de cada làmina i col·locar-la en un lloc visible mentre es faci el debat final. Ajudarà a seguir les argumentacions dels grups i facilitarà la localització dels elements.
- La descripció del paisatge es pot quantificar de manera senzilla assignant índexs d'abundància a cada ús del territori (campes, cases, carreteres, boscos, etc.). La comparació entre els resultats de les dues làmines posarà en evidència que les diferències existents entre elles són més qualitatives que no pas quantitatives.

Extensions

Per a majors de 12 anys

- **Un projecte de canvi.** Proposar als participants que formin petits grups d'investigació i surtin a localitzar una zona dels voltants del seu poble o ciutat que considerin que està mal gestionada, un solar abandonat o ple d'escombraries, un espai urbà mal organitzat, distribució desproporcionada d'elements, etc.

Hauran de fotografiar la zona estudiada i proposar una gestió més correcta del patrimoni tenint en compte les característiques del terreny, les seves potencialitats i les necessitats de la comunitat (dedicar-lo a serveis per a la població, a espai enjardinat, etc.). La nova proposta de gestió haurà d'anar acompanyada de plànols il·lustratius. Quan tots els grups hagin elaborat els seus projectes, fer una exposició seleccionant entre tots el projecte (o els projectes) que es consideri més viable. Valorar entre tots les possibilitats de proposar-lo a l'òrgan de gestió pertinent de la vostra localitat.

- **Evolució de la ciutat.** Comparar mapes de diferents èpoques de la ciutat i veure com ha crescut. És habitual que els pobles i ciutats no creixin en cercles concèntrics, sinó que s'estenguin al llarg de certs eixos identificables (carretera principal, riu, cinglera, etc.). Entremig d'aquests tentacles, alguns retalls de terra queden lliures o s'edifiquen més tard. Han quedat espais verds al nucli urbà? N'hi podien haver quedat? En quina època es va prendre la decisió d'urbanitzar o deixar lliures alguns espais?

Per a majors de 14 anys

- *Periodisme d'investigació*. Formar grups de treball i sol·licitar que investiguin a la premsa els conflictes d'ordenació territorial que tinguin relació amb la seva comunitat publicats els dos últims anys i que elaborin fitxes informatives que recullin els aspectes següents: conflicte (definició, localització, etc.), entitats governamentals i no governamentals implicades, opinió popular... Indagar també si existeixen solucions alternatives i qui les promou.